

TANITIM / ELEŞTİRİ

BİR KONGRE TANITIM YAZISI

ÜZERİNE

Tayfun Atay

Kebikeç'in 2. sayısında 1-3 Kasım 1994 tarihleri arasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde düzenlenmiş olan 4. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi üzerine Suavi Aydın tarafından kaleme alınmış bir tanıtım yazısına yer verildi. Ülkemizdeki Kongre ya da Sempozyum tanıtımlarının yaygın ya da gelenekselleşmiş olmadığı göz önüne bulundurulduğunda bu ve benzeri tanıtım yazılarının önemli bir boşluğu doldurduğu ve bu nedenle de son derece olumlu girişimler olarak kaydedilmeleri gerektiği söylenebilir. Ancak Aydın'ın yazısı okunduğunda bu başlangıç izleniminin çok fazla iyimser kaldığı ve henüz böylesi tanıtımların nasıl yapılacağına ilişkin halledilmesi gereken bir usul ve âdâb sorunu ile karşı karşıya olduğumuz anlaşılmaktadır.

Aydın, sunulmayanları saymazsak 80 civarında bildirinin arasından sekiz tanesini seçip bunlar üzerinde ilgisini toplayarak ve bunlara kapanış oturumundaki dört konuşmacının söylediklerini ekleyerek, bunlarda yer aldığına inandığı savlardan hareketle, sadece bunlardan hareketle, Kongre üzerine bir genelleme yapma yolunu seçiyor. Vardığı kanı, Kongre'nin bir "postmodernizm ayini" ol-

duğu şeklinde. Bu kanısından hareketle bir anti-postmodernist manifesto niteliğine bürünmüş yazısında bir yandan epeydir sarsıntı içinde olan "bilim iktidarı"nı rehabilite etmeyi amaçlayan, öte yandan da, "Memleket'te bunca mesele dururken sırası nı şimdi postmodernizmden söz etmenin" demeye getiren Aydın, bunu yaparken hem ele aldığı bildirimleri hak etmedikleri yönden ağır bir eleştiriye tabi tutuyor hem de bu bildirimleri sunanlara yönelik hoş olmayan sözler sarf etmekten geri durmuyor. Bu üslup, yazısında bulunan ve tartışılmaya değer nitelikteki bazı önemli noktaların da ne yazık ki üzerini karartıyor.

Neden bunların hak edilmemiş eleştiriler olduğunu söylüyorum? Bir kongrede bildiri olarak sunulan metin, henüz oluşma sürecini tamamlamamış, sunulduktan sonra aynı kongre platformunda aldığı sorular, öneriler ya da tepkilere bağlı olarak daha da geliştirilebilecek ve bunlara bağlı olarak son şeklini alıp yazılı hale gelecek bir metindir. Sonuçlanmamış bir dizi metin üzerine saldırgan ve müstehzî bir üslûpla kalem oynatmanın kabul edilebilir bir yanı yoktur. Aydın, "İngilizceperestlik", "kişiliğe nüfuz eden derin bir kompleks" ve

"insanî ve akademik terbiye" yoksunluğu gibi yenilir-yutulur türden olmayan nitelermelerini kafasında yaratan (kendi deyişyle) "tuhaflık"ları neden oturularda bunların "failleri" karşısında dile getirmemiş, onların dikkatini çekmemiş ve onlara karşılık verme olanağı tanınamıştır? Ya da S. Çakır'ın bir bildirisinin "1908 Genel Seçimleri" başlığının bağlamını "yanlış" değerlendirdiğini neden orada, o anda söz alarak ileri sürmemiş ve buna Çakır'ın nasıl bir açıklama getireceğini duymayı tercih etmemiştir? Bilimsel ve akademik anlamda "mütakâmil" tavır, bir kongrede tartışmaya açılan görüş ve savların yanlış, eksik veya sorunlu yanlarına yerinde ve zamanında işaret edip uyarıda bulunarak onların daha gelişkin bir düzeye varmasına (kalcı bir yazılı metin - makale- haline gelmesine) yardımcı olmak mıdır yoksa meslektaşların açıklarını yakalayıp teşhir etmek mi?

Aydın'ın kaleminin sivri ucundan nasibini alan "tebliğci"lerden biri olarak, bildirimle ilişkin söylediklerine de nazıçane bazı itirazların olacak. Sosyal antropoloji alanında uzunca bir süredir tartışılan bir alternatif etnografi/antropoloji yazma biçimini Kongre'nin ilgisine açma girişimi olan bu bildiri üzerine Aydın'ın yaptığı değerlendirme handikaplarla doludur. Aydın'ın bu yeni tarz antropoloji anlayışı içerisinde anlamak ve açıklamak olan temel kaygının bir kenara bırakıldığını söylemesi mesnetsizdir. Söylenenlerden böyle bir sonuç çıkarmak sağlıklı bir değerlendirmeye mümkün değildir. Aydın'ın bu hükme varmasına yol açan bir neden, sanırım, bu "yeni" yazma biçimi için anahtar kavramlardan biri olarak beliren ve benim Türkçe karşılığını "öz-düşünümsellik" olarak verdiğim *self-reflexivity* kavramının, tartışma konumuz bağlamında ne anlam ifade ettiği-

ni doğru anlamamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu kavram Aydın'ın sandığı gibi antropoloğun kaleme aldığı metinde "kendini yansıtması", salt kendi hikayesini yazması demek değildir. Antropolojide *self-reflexivity*, alan çalışması deneyimi üzerine ya da alanda "ne yaptığı" üzerine antropoloğun derin ve dikkatli olarak *düşünmesi*, bilginin kendisi ile kültürlerini öğrenmeye çalıştığı insanlar arasındaki diyalog ve etkileşim temelinde ve iki tarafca (beraberce) nasıl üretildiği, kendisi ve diğerleri arasındaki ilişkinin ya da karşıtlığın antropoloğun algılamalarına nasıl etkide bulunduğu ve anlam yaratımını nasıl belirlediği üzerinde sorgulayıcı bir şekilde kafa yorması demektir. Burada "anlamak" ve "açıklamak" kaygısı bir yana bırakılmıyor; tam aksi "daha fazla" ve "daha derin" anlamak ve açıklamak yolu açılmaya çalışılıyor.

Self-reflexivity kavramını bu şekilde "metinde kendini yansıtmak" olarak anladığınız zaman, böyle yanlış bir değerlendirme yapmak için uygun bir hareket noktanız olur. İşte bir Kongre üzerine yapılan bir tanıtım yazısında, her nedense, tek tek bildirilere takılmanın ya da "takmanın" sakıncalı yanı burada kendisini göstermektedir. Aydın yazısının başlangıcında yakındığı "bazı bildirilerin sahiplerinin gelmeyişi"nin en azından benim yer aldığım oturum açısından yarattığı bir şans sonucu sahip olduğumuz yaklaşık iki saati aşkın tartışma süresi içerisinde, bana soru sorarak ya da benim dile getirdiklerime tepkisini (sonradan yazmak yerine) o anda dile getirerek tartışmaya açsaydı daha samimi ve iyi niyetli davranmış olurdu.

Dahası, hem "söylenmeyen"i "bilinmiyor" farzedtiğinden, hem de, muhtemelen oturumun sonlarına doğru bir dileyici tarafından sorulan "Bu kaygılar

postmodern antropolojinin şekillenmesinden sonra mı ortaya çıktı" sorusuna ve buna verdiğim yanıtı kulak kabartmadığından bana bilirimde yer ala "kayıplar"ın yeni olmadığını hatırlatma ihtiyacı duyarak Weber, Dilthey ve Boas referanslarını veriyor. Kendisine teşekkür ediyorum. Ancak, yine belirtmeliyim ki, bunları o iki saati aşkın oturumda soru ya da katkı olarak gündeme getirseydi hem benim yanıtları alır, hem de sunulan bildiri çevresinde süregelen tartışmaların ve fikir üretiminin zenginleşmesine katkıda bulunmuş olurdu. Hem sözlü ileti-

şimi gerektiren bir bilimsel platformda bir köşede sus-pus oturacaksın, sonra da özde, "Ben bunları ileri sürüyorum; sizler ne diyorsunuz?" demek olan bildirileri yerinde ve zamanında değil fakat daha sonra, duyabildiğin ya da dinleyebildiğin kadarıyla, kalemine dolayıp yerden yere vuracaksın, hem de bunu yaparken kontrolünü kaybedip işi polemige ve eni konu hakarete vurduracaksın!... Aydın'ın insanî ve akademik terbiye konusunda suçlayıcı olmak kadar bir parça da *self-reflexive* oması gerektiği anlaşılıyor.

BİR ADIM DAHA...

Bir gün tarih, Kamalizma'nın tenkidini yaptığı zaman, Atatürk'ün çevresinde toplanan halk yığınlarındaki özverinin karşısında:

- İşte, en büyük devrim kapılarını, bu devler açtıydı...

Demek mutluluğuna erince, bilmem kaçınıcı kuşaktaki torunlarımız, acaba neler duyacaklar; acaba, Türk soyunun bu en bahtlıları, nasıl konuşacaklar?

Onların sesleri kulaklarıma gelir gibi oluyor:

- Bu dev-atalar da bizim gibi yerler, içerler miydi? Onlar da bu güneşi mi doğup batarken gördüler? Güneşin rengi ve şekli gene böyle miydi? Rüzgârlar böyle mi eserdi? Toprakta çalışırken harcadıkları enerji mutlaka ölçsüz müdür... Oturdıkları evlerin duvarları ve tavanları, kametleri gibi, herhalde bizimkilerin birkaç misli imiştir... Ve onlar yürürken, yer sarsılmış, dağ eğilmiş olsa gerek...

Herhalde şöyledir ki, tarihin akışı başkalaşacak, tarihimizin akışı başkalaştığı gibi...

Türk'e atalık yapan Adam, tarihin de babasıdır: O'nun getirdiği yeni, insanlık ıstırapının devasızlaştığı bu hengâmenin tek ışığı gibi görünüyor.

Milletlerin aralarında ve içlerinde sançılmış olan dalâlet bayrakları, renk renk ve dalga dalga...

Devletleşen, Kamalizma, bu yıkım ve kısırlık sembollerini devirecek; insanlığın alinyazısını ağartacak; Roma sirklerinde ve Kerbelâ çöllerinde baş verenlerin bulanık içlerini yıkıyacak, insanca yaşamının sırlarını aydınlatacak...

19 uncu Asır resullerinin ashabı, ellerinizdeki kütüb-ü resaili atınız; onları ne kıraet, onları ne tefsir; bulantı yeter...

Her yılın Mayıs ortalarında, hep böyle duyacağız, hep böyle düşüneceğiz, ve hep böyle konuşacağız...

Bizim mistiğimizde,
Bu olsun...

Ta. Hay. Tolga

Muğla, Aylık Halkevi Dergisi, Sayı 4, 1 Haziran 1937, s. 1.